אישים באגרות הראי"ה

הרב דב בער הכהן קוק

אחיו של הרב קוק, אב בית דין יליסבטגרד, ואחר כך רבה הראשון של עפולה · תרל"ב–תש"י (1871–1950)

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב דב בער הכהן קוק, אחיו של הרב קוק, נולד בכ"ו בכסלו תרל"ב (1871) ונפטר בי"ז באדר תש"י (1950). היה אב בית דין ביליסבטגרד שברוסיה. בגלל רדיפות הדת של הבולשביקים ברח עם משפחתו לארץ ישראל, ושם היה רבה הראשון של עפולה וראש מכון הרי פישל.

הרב קוק על אחיו, הרב דב בער

ביפו הרב קוק כותב לאחיו מכתבים ארוכים: על הצער על מצב יהודי רוסיה ועל סימני התקווה בארץ ישראל (כרך א', אגרת מז), על חדשותיו בבית הדין ובמוסדות העיר (כרך א', אגרת קכה), ועל ראשית הגשמת רעיון הישיבה המרכזית (ראו בפרשת יסוד הישיבה המרכזית העולמית) ליישוב החדש (כרך א', אגרת רח).

בשנת תרפ"ה (1925), אחרי שהרב דב בער נמלט מרוסיה, הרב קוק כותב עליו לרב מאיר בר-אילן ומציע לשלוח אותו לאמריקה לטובת הישיבה המרכזית העולמית (כרך ד', אגרת אשכח).

האגרות

כרך א', אגרת מז: הרב קוק משתתף בצער יהודי רוסיה, ורואה בארץ ישראל סימני חיים ותקווה.

"תוכל לשער, אח יקר ונכבד, כמה נתרגשנו ממכתבך היקר"

כרך א', אגרת קכה: הרב קוק מציע לאחיו לחדש קשר מכתבים קבוע, ומספר על חדשותיו ביפו.

"שלו' וברכה מקודש לכ' אחי יקירי ומחמדי הרב הג' המפורסם לשו"ת מוהר"ר דובער הכהן שליט"א"

כרך א', אגרת רח: מרחובות: ברכה להולדת בנו, תיאור הבציר במושבה, ובשורה על ראשית "הישיבה המרכזית לישוב החדש".

"שבאלו הימים החילותי בעז"ה לגשם קצת במעשה את אשר חשבתי מאז ע"ד "ישיבה מרכזית לישוב החדש""

כרך ד', אגרת אשכח: אל הרב מאיר בר-אילן: הרב קוק מציע את אחיו, שנמלט מהבולשביקים, לעזור למען הישיבה באמריקה.

"שאחי, הרב הגאון דובער הכהן קוק שליט"א שהי' אב"ד ביליסבטגרד"

ראו גם

אחיו, ר' שמואל הכהן קוק. (לדף)

אחיו, ר' שאול חנה הכהן קוק. (לדף)

נוסח האגרות

4 האגרות שבהן נזכר אחיו, הרב דב בער, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז כסלו תרס"ז - יפו **נמען:** אחיו, הרב דב בער הכהן קוק

הרב קוק משתתף בצער יהודי רוסיה, ורואה בארץ ישראל סימני חיים ותקווה. הרב קוק קורא לחדש את חיבת ציון ברוח קדושה, כמו בימי הרב קלישר והרב אליהו גוטמכר מגרייץ, ולהעלות את הניצוצות שנפלו. הרב קוק מעודד עלייה ובניין הארץ בכל דרך, ומבקש מגדולי הרבנים לעשות למען תקומת האומה ולעסוק בפנימיות התורה בשפה ברורה. הרב קוק מוסיף שגם בריאות הגוף של תלמידי החכמים צריכה חיזוק.

עיקרי הדברים

- חיבת ציון ברוח קודש.
- עלייה ובניין הארץ.
- פנימיות התורה ובריאות הגוף.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז כסלו תרס"ז[4].

אחי יקירי ומחמדי הרב הג'[5] המפורסם לשו"ת[6] מוהר"ר[7] דובער הכהן שליט"א[8], ונ"ב הרבנית והילדים היקרים שיחי'[9] לאוי"ט[10].

ב"ה על החוה"ש[11] אשר עמנו כולנו, כה לחי.

תוכל לשער, אח יקר ונכבד, כמה נתרגשנו ממכתבך היקר, כמה המה לבבנו עליכם, ועל כל אחינו היקרים הנתונים בלחץ אויב, בחשכת ארץ מאפלי', מקום תנים ומרבץ בני יענה. הושיעה ד' את עמך את שארית ישראל, צעק לבי, העלם מהרה מיון מצולה אל ההר הטוב הזה והלבנון, יחיו דגן ויפרחו על הרי ישראל, וישב עמי במהרה בנוה שלו'[12] ובמשכנות שאננות.

אסירי תקוה אנחנו מני אז, ובצדק נוכל להתנחם כי מעת צרה ליעקב ממנה יושע. סימני-חיים טובים ויפים ב"ה מתנוצצים לפנינו ולעינינו על אדמת קדשנו. האהובה והנעימה, היקרה והחביבה חבת בשר ורוח ונשמה, קול דודנו דופק, רוח חיים מרחף. יואל ד' ויפתחו הלבבות הרחוקים, ויחושו וירגישו את תנופת יד ד' אלקי ישראל, הקורא בקול באין אמר ודברים, אבל קול בכח קול בהדר, שובי בתולת ישראל, שובי אל עריך אלה.

במהדורה שניה, וביתר תוקף ועז, ביתר עמק וקדושה, הננו קריבים לחדש עכשיו את כל הרוחניות של חבת ציון, כמו שהיתה בשחר טל ילדותה, כמו שהיתה חיה בלבות אנשי קודש אשר החלו לטפחה ולטפל בה, כמו שהיתה באוצר-הלב של הגר"צ[13] קאלישער והגר"א[14] גרידיץ וסייעתם ז"ל[15], טרם נשברו הכלים שלה, טרם נפל אורה בעמקי הרע. ממש כמו בגנזי מעשי שמים וארץ, ממצולות ים מעמקי תהום רבה עלינו לשוב ולהעלות את כל הנצוצות שנפלו, שנשתקעו ונשתכחו, נתעבו ונתגשמו,

ונטמאו בידים מסואבות, - אל הקדושה והברכה. עתה ישמעו הדברים בקול יותר מורגש כשיאמרו כראוי, הרעמים הרבים פשטו הרבה עקמומיות שבלב, עתה מכריח הוא, בין מצב החמרי בין מצב הרוחני של כללות ישראל, לשוב אל אדמת הקדש בכל האופן שיעלה בידנו, להלקט אחד אחד או קבוצות קבוצות, להקים שוממות ארצנו הנשמה, בבנינים, במסחרים, באוכלסין, בחומריות וברוחניות, בכל מה שהוא מוסיף פעולה וחיים, הכל הוא אחרית ותקוה, הכל הוא סילול מסילת גאולת עולמים והצמחת קרן ישועה, שתוכל דוקא גם לגרום דליגה אלקית פתאומית, "ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אנחנו מבקשים".

כתוב נא, כתוב יקירי מכל אשר עמכם לטובה ולברכה. ואם עושים הם טובי הרבנים עכ"פ[16] ברעיון איזה דבר לתקומת האומה והתורה בגולה. אנו חייבים ומוכרחים להתרומם באמת ובקדושה כפי אותה המדה ויותר שההתרוממות החילונית ברוח גוברת, שהיא מונחת כגולם ומצפה לנשמת חיים. וכשם שהיא מזקת ומטמאה בהיותה לבדה, כן תהי מטהרת ומקדשת, מאירה ומחיה כשתופיע עליה נשמתה, מאור עולם מאוצר חיים. בקולי קולות ובלב אמיץ מלא חיים אמת ואמונה גדולה אנחנו צריכים להחזיק במעז נשמתא דנשמתא דאורייתא. ואין מעצור לד' להושיע כי לעולם חסדו. "ומשם הם עתידים ליגאל" ולעלות, התנערי מעפר, קומי, שבי. ירחם השי"ת[17] ויתן בלב חכמי תורה חפץ ועז לעסוק בהרחבה בפנימיותה של תורה, ולהסבירה בשפה ברורה, בכל אופן ומליצה האפשרית, כדי שיגלה ויראה אור קדוש ישראל באור גלוי ומפולש, עד "יצא כנגה צדקה וצדקתה כלפיד יבער". מובן שראשית כל הוא האמץ הגופני והחמרי ובריאות הנפש הטבעית, שהוקטנה והוחלשה הרבה יותר מכל אצל תלמידי חכמים. וזה בא ג"כ[18] מסיבות של ציורים מוטעים בכל המרחב של הדעה הפנימית, ומאפס מעשה וזעירות מחצדי חקלא עלה קמשונים. ועתה עת הזמיר הגיע בעה"י[19], ובידנו לקרב ולהחיש עת גאולה ושעת רצון, אם רק נרצה באמת. "וגברתים בד' ובשמו יתהלכו".

הנני חותם בברכה ורב עז ושלו'[20]. כתוב נא מכל אשר עמכם לטובה ולברכה, הכל באר היטב, ושמחני בדבריך הנעימים ויקרים. והשי"ת[21] ישמחנו בכפלים ויראנו בישועתו, והי'[22] זה שלו' וברכה, כנה"ר[23] ונפש אחיך דבק באהנ"פ[24] מברכך מקודש בכל לב ונפש חפצה,

הקו'[25] אברהם יצחק ה"ק[26] הנ"ל[27]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. הג' - הגאון
6. לשו"ת - לשם ולתפארת
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. שיחי' - שיחיו
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. החוה"ש - החיים והשלום

12. שלו' - שלום
13. הגר"צ - הגאון רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. והגר"א - והגאון רבי אליהו מווילנה
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. עכ"פ - על כל פנים
17. השי"ת - השם יתברך
18. ג"כ - גם כן
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. ושלו' - ושלום
21. והשי"ת - והשם יתברך
22. והי' - והיה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. באהנ"פ - באהבת נפש
25. הק' - הקטן
26. ה"ק - הכהן קוק
27. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר שני תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, הרב דובער הכהן

הרב קוק מציע לאחיו לחדש קשר מכתבים קבוע. הרב קוק מספר על חדשותיו: דיין נוסף בבית הדין, התקרבות ל'שומרי תורה', ומחלקת מלאכה ב'שערי תורה' שמייצרת ארונות ברזל. רבים תומכים בישיבה, ובהם ר' יצחק אייזיק הלוי ו'המזרחי' בגרמניה. הרב קוק שואל אם רבני רוסיה פועלים להצלת היהדות, ומעודד לצאת מ'שב ואל תעשה'. לאחיו הרב קוק ממליץ על חזרה קבועה על הרמב"ם, ומבקש ממנו לנחם את גיסם רב רגולה. על האתרוגים הרב קוק כותב שיש לאסוף כוחות.

עיקרי הדברים

- מחלקת מלאכה ב'שערי תורה' - בניין הארץ המעשי.
- התומכים בישיבה.
- קריאה לרבני רוסיה לפעול.
- המלצה ללימוד רמב"ם כסדר.
- אתרוגי ארץ ישראל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' אדר ב' תרס"ח[4].

שלו'[5] וברכה מקודש לכ'[6] אחי יקירי ומחמדי הרב הג'[7] המפורסם לשו"ת[8] מוהר"ר[9] דובער הכהן שליט"א[10] ונ"ב הרבנית תחי'[11] והבנים והבנות שי'[12] לאוי"ט[13] ברב טוב ונחת.

אחרי זמן רב של תקוה לקריאת נעימת ימינך, אח יקר, קבלנו את מכתבך הגלוי, אשר כפי הרגלנו, להיות מן העשירים המקמצים במכתבים, גם זה נחשב לנו לאושר. ב"ה על השלו'[14] אשר עמכם. הנני קורא לך, אחי יקירי, והנני כולל גם את נפשי גם בקריאה זו, שכבר בא מועד שנשוב מעצלות זו, ויותר טוב שנהנה עצה ותושי' איש מאחיו, בארוכה או בקצרה, הכל לפי הזמן, ולהשיב את נפשנו כפעם בפעם במכתבי ידידות, מכתבי אחים, ולא מכתבים של בני חבורה המכירים זא"ז[15] במקצת. אותי אף שיש לדון לכ"ז במדה הגונה, מ"מ[16] איני חפץ להצטדק לגמרי, הרבה גורמת ג"כ[17] חלישות הגוף, ויותר מכל אלה חלישות הנפש, שהיא מום מוסרי, שע"י[18] הבחירה אפשר לרפאותו, פשוט לשוב מזה החטא של מניעת הטוב, ד' יכפר בעד. אמנם לא תחשוב. אחי יקירי, שמגוזמת היא הצעת טרדותי. הנני באמת ג"כ עמוס בעול גדול, עול של מעשה ועול של מחשבה ורעיון. מה מאד הומה רעיוני בראותי לפני כר נרחב לעבודת אמת. עבודת ד' הבהירה בעד עמנו וארצנו, בעד אור עולם, ורב טוב מונעת העצלות, של כבדות האברים וכבדות הרוח. בימים הללו נעשה משטר לטובה אצלינו, בהליכות הבידי"צ[19] בהוספת דיין אחד גדול בתורה ורצוי לבריות, ואקוה שעי"ז[20] יוקל לי העול המעשי במעט. החילותי להיות מתקשר מעט יותר עם אגודת "שומרי תורה", מה שלא עשיתי כן בתחילה, מפני שינויי דעות שחששתי להם, אקוה שיוכשר הענין יותר בע"ה[21]. בת"ת[22] שע"ת[23] פה הוקמה ע"פ[24] הרשאתי מחלקה למלאכה, והיא הולכת ומתגדלת, ואקוה שתתן כבוד לשלומי אמוני ישראל, להודיע לכל,

שהננו חפצים בבנין הארץ המעשי. עתה כבר עסוקים הם בתעשית ארונות הברזל לבתי האוצר, אשר לא יפלו בשכלולם מהמובאים מאירופא, והפירמה של "בית מלאכה לשע"ת" תתנוסס עליהם. לפי דעתי ראוי לשמח ע"ז[25] ב"ה. - ע"ד[26] הישיבה, רבות הנן המחשבות, אצל היראים באשכנז עשה הענין רושם גדול. הרב ר"י אייזיק הלוי, בע"ס[27] דורות ראשונים, הוא קרוב להיות ג"כ מהעוזרים, ויש לו יד חזקה במערב. ה"מזרחים" משם מצדם ג"כ חפצים להכנס בזה, ומצדדים אחרים ג"כ יוכל עזר להמצא, אמנם הדבר צריך להיות מותחל דוקא בגדולה, כראוי לכבוד אה"ק[28] ואור תורה אשר בקרבה.

חפצתי מאד לדעת אם עושים רבני רוסיא איזה דבר להצלת היהדות בארצם, ומה המה דרכי פעולתם, ואם אפשר להתאגד עמם. כמדומה שכבר הגיע הזמן להתעורר משינה הליטרגית של שוא"ת[29], ולחפש דרכים, דרכי חיים, חדשים וגם ישנים, לעזרת ישראל. תמה אני אם יש מי שפטור כעת מעבודה זו, אסור להיות ענותן בזה, כל יד פועלת, מעט או הרבה, מצלת קמעא ומצטרפת לחשבון גדול, רק שתהי'[30] העשי' בשיקול דעה ושכל, לא רק בהמיית הרגש שבלב, המעורב בשמרים בלתי מזוקקים כלל.

אולי תוכל להודיעני איזה רושם עשתה החוברת "בנין האומה" של הרב רפ"ל[31] נ"י[32]. למרות שיבושי הדקדוק שלה, ועוד מגרעות טכניות, יש לה ערך הגון, אבל מסופקני אם נמצאו שומעים ומתעוררים.

כתוב נא בפרטיות מכל אשר עמדך לטובה, ובסדר לימודך. כמדומה שראוי להתרגל הרבה בחזרת רמב"ם[33] כסדר, פרק או פרקים בכל יום, כפי האפשר, פעם בלא נו"כ[34] ופעם עם נו"כ היותר עקריים, אבל העיקר החזרה ההקפית, שבהמשך הענין כמדומני שעתיד ספר "היד" להיות המעין המרכזי לת"ח[35], ע"פ סדרי הלימוד שבהכרח יחודשו.

גיסנו הר"י[36] שי' כתב לי, שיש תקוה שתמצא לפניו ישיבה במקום מושבו, אם יוכל למצא ממנה את פרנסתו בכבוד הייתי מזה מלא רצון, אע"פ[37] שהייתי חפץ יותר שנוכל כולנו להקבץ במוקדם היותר אפשרי לאה"ק[38] לעבוד יחד את העבודה הגדולה, שראוי לעבוד בקרבה, ולד' הישועה.

בטח ידעת את האסון של גיסי הרב מראגאלא שי', ינחמהו ד', ראוי להתקרב אליו ולנחמו, הוא מתאונן על בדידותו, ולפעמים במכתב וקשר ידידות מחיים ומעודדים איש נכה-רוח במצב כזה. - משמואל שי' מסתמא יגיעוך מכתבים, הוא יותר זריז ממני. ב"ה שהוא קובע עתים לתורה, ואהוב לבריות בעיה"ק[39] ת"ו יצליחהו ד'. הנני כופל את הצעתי, שנתחיל מעתה לסדר בע"ה באופן יותר מלבב את מרוץ אגרותינו, ונסבב בזה קורת רוח הגון וכשר לעצמנו, ויותר מזה לאיזה ענין כללי, ע"י[40] אגד רוחני שלנו ברצות ד' דרכנו.

ע"ד האתרוגים, ראוי לעזור ולקבץ כחות כפי היכולת. מה הומה הלב אחרי הידיעה, של ברור ההרכבה של כל האתרוגים של ידי נכרים, וברור הכשרות של אתרוגי אחב"י[41], והחשבון הברור של טובת ישוב א"י[42] היוצא מזה, והעינים סגורות, אין חש ודורש. מ"מ ב"ה שפעלי לא הי'[43] לריק, ועוד לו עתיד גדול, אודה לד' חסדו.

והנני חותם בברכה באה"ר[44] ונאמנה, כנה"ר[45] ונפש אחיך קשור באהנ"פ[46] ודוש"ת[47] מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. הג' - הגאון
8. לשו"ת - לשם ולתפארת
9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. תחי' - תחיה
12. שי' - שיחיה
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. השלו' - השלום
15. זא"ז - זה את זה
16. מ"מ - מכל מקום
17. ג"כ - גם כן
18. שע"י - שעל ידי
19. הבידי"צ - הבית דין צדק
20. שעי"ז - שעל ידי זה
21. בע"ה - בעזרת השם
22. בת"ת - בתלמוד תורה
23. שע"ת - שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
24. ע"פ - על פי
25. ע"ז - על זה
26. ע"ד - על דבר
27. בע"ס - בעל ספר
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. שוא"ת - שב ואל תעשה
30. שתהי' - שתהיה
31. רפ"ל - שם אדם - דורש פענוח
32. נ"י - נרו יאיר
33. רמב"ם - רבי משה בן מימון
34. נו"כ - נושאי כלים (מפרשי השולחן ערוך)
35. לת"ח - לתלמידי חכמים
36. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
37. אע"פ - אף על פי
38. לאה"ק - לארץ הקודש
39. בעיה"ק - בעיר הקודש
40. ע"י - על ידי
41. אחב"י - אחינו בני ישראל
42. א"י - ארץ ישראל
43. הי' - היה
44. באה"ר - באהבה רבה
45. כנה"ר - כנפשו הרמה

46. באהנ"פ - באהבת נפש
47. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט תמוז תרס"ט - רחובות **נמען:** אחיו, הרב דובער הכהן

הרב קוק מברך את אחיו על הולדת בנו נפתלי הירץ, ומתנצל על מיעוט מכתביו בגלל חוסר סדר בעבודתו. מרחובות, בעת הבציר, הרב קוק מתאר את יופי הארץ, את מכונת המים החדשה ואת האוויר הנעים. הרב קוק עסוק בשמיטה, ושואף להקים את הישיבה, אף שקשה לו בעניינים הכספיים ובסדר. הרב קוק החל להדפיס את 'שבת הארץ', קובץ הלכות שביעית בנוסח שולחן ערוך על פי הרמב"ם.

עיקרי הדברים

- ברכה להולדת אחיינו.
- תיאור רחובות ויופי הארץ.
- עבודת השמיטה.
- הספר 'שבת הארץ'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ט תמוז תרס"ט[2].

קרן עם קדוש ירים, יוצר הרים, ויוציאם לרוחה, מבין המצרים, וישלח ברכה מאה שערים, לכבוד אחי חביבי ויקירי, הרב המאוה"ג[3] אוצר נחמד בתו"י[4] מו"ה[5] דובער הכהן שליט"א[6], ונ"ב הרבנית היקרה תחי'[7], ומז"ט[8] לטובה ולברכה לשמחת הבן החדש מר נפתלי הירץ שליט"א, יגדלוהו לתוחומע"ט[9] לאוי"ט[10] ברב נחת וגדולה עם זרעם, הבנים והבנות, זרע ברך ד', יעמדו כולם על הברכה בכל טוב, דשנים ורעננים.

אחדשה"ט[11] באה"ר[12] אהבת-אחים נאמנה,

אם אבא להתנצל לפני כבוד תורתך יקירי, על מיעוט כתיבתי, לא אדע אם יספיקו כל דברי לצייר בנפשך היקרה, שאין בי משום אשם מעילות אהבת אחים. ובאמת לו הייתי מוטבע על הסידור הייתי יכול למצא זמן לכל דבר חפץ, עם כל הטרדות והחובות הרבות, העמוסות עלי תמיד. אבל מה אעשה, ועוד לא עלתה בידי, למורת רוחי, להרחיב את דעתי עד למדת הסידור ההגונה והרצויה, הקדושה והטובה מאד בין לעבודת ד' בין לעסקי החיים וחובות המשטרים, עד שאוכל לעשות כל דבר בעתו במנוחת-נפש בלא הטרדה. ועד כה, מרוב החובות של העבודות, כל אחד דוחה את חבירו, וכל העניינים, שאין התובע עומד על השכם ומבקש את תפקידו לאמר עשה את חובתי, הנם הולכים ונדחים מיום אל יום מפני העניינים שיש להם תובעים חיצונים, הבאים ונוגשים. ואחד העניינים, שלפעמים רבות מתמרמר רוחי על זה מאד, הוא חליפת המכתבים ליקירינו, שבהם באמת אפשר למצא הרבה מהתועלת לשני הצדדים, וביחוד ת"ח[13] שבמשפחה שי'[14], שיש להרכיב בתוך חליפות המכתבים תועלת קדושה ועונג אהבה וידידות אחים יחד, ודוקא מצד הארצישראלי שבמכתבינו, שהיו יכולים, ע"י[15]

מנוחת נפש וסידור הגון לבא למדרגה הגונה מאד. ונפשי שוקקת לזה מאד, אבל הנני תמיד נשאר בתשוקתי. אבל קוה אקוה לצור ישענו, המאזרני חיל, שנזכה גם בזה להופעת ישועה והטבת סדר.

מכתבי זה הנני כותבו ברחובות, אשר באנו, עם ב"ב[16] שי', אמש, כדרכנו לעת בציר הענבים. מה אוכל לצייר לך, אחי יקירי, הדרת ארץ חמדה, הנראית והולכת ומתגלה ביפעתה והדרה בכל מקום אשר הישוב החדש הולך ופורח, הולך ומתקדם, ביד ד' הנטויה על עמו, לפתח לו פתח תקוה וקרני אור ישועה בחבל נחלתו, מקום הודו ומשגבו. מי יגלה גלי העפר מעל הלבבות האטומות, ישני אדמת עפרות הגלות המנוולת, וינערו חצנם ממנה, ומכל קסמיה, ביחד עם כל עלבונותיה ורציחותיה, ויבאו לארץ-חיים להלקט אחד אחד להבנות בארץ חיים, למלאות דבר ד' לתקות-דור-דורים.

במצב המושבה מצאנו ב"ה שינוי לטובה, לעומת השנה שעברה, בתיקון הובלת מים ע"י מכונה הכללית, כבערים הגדולות שבאירופא, מים צלולים וערבים, העולים גם על העליות העליונות ומשקים ג"כ[17] את שדרות האקליפטים, המעטרים את רחובות המושבה משני עבריהם. ברוך מציב גבול אלמנה. והאויר, מה אוכל לתאר לך זכותו ונועמו, חיי-נשמות ממש. רוח ים, העובר דרך השרון, של פרדסי תפוחי-הזהב, והמון מטעי השקדים וכרמי החמד, ומתגלגל על גבי הרי יהודה, העוטרים אותנו בכל מעוף-עין, מדי עמדנו במקום ברך ד', בקרן בן אור הקליל, המראה לעינינו כמבשר ישועה ונחומים לאבלי ציון וירושלים ונותן עז ותעצומות לעם, - רוח זה, מי זה יערך את חמדתו ועדניו הנושאים אותנו אל במתי גאון ד'!

כמובן, גם פה אינני פנוי, גם בשבתי הרחק מהמון העיר ושאונה הנני מוקף חובות רבים מאד מאד, בפרט בשנה זו, שנת הרת עולם של סדרי תיקון השמיטה, שהיא מטרדת גם בפועל ומעשה, - ויותר ויותר מזה במחשבת הלב והגיון הנפש בעיון הלכה בפרטים ובהתנשאות המחשבה לכללות העניינים, שעינינו רואות ואזנינו מקשיבות רב קשב, חמדת הנשמה, להדר את המצוה ולפארה בכל הלכותיה הרבות והאיתנות מעבר מזה, ודלות המצב ואי-הכשרת חיינו לזה, עד שהננו מוכרחים להיות נדחקים לדברים רבים ועצומים להתירים של דחק ולהפקעות של מצוה. ומ"מ[18] שבת הארץ הולכת היא ופורשת את כנפיה על אדמת הקדש, ונכנסת ברוח חרישית בלב עם ד' היושב עליה. חתימות ההרשאות לתיקון ההפקעה מעבר מזה, השארת ענפי עבודה רבים שלא כדרך שאר השנים, שהעולם מוכן לזה, ושימת עין לשאול על פרטים ופרטי פרטים מהרבה לבבות עובדות ועמלות בחריש ובקציר בשדמות בת עמנו, עבודה המהולה בעמל גוף עם חבה אידיאלית ועונג של קדושה פנימית, אשר לא נראה כמוה בכל הארץ ובכל הגוים, - הנם אומרים כולם: הנה שנת הקודש באה, ורחשי קדושה לעם קדוש על אדמת הקודש הולכים ומתרקמים בחשאי, גם בנשמות אשר לא ידעו את מעמקי עצמן. אשרי העם שד' אלהיו.

ולא אמנע מלהודיעך, אחי יקירי, שבאלו הימים החילותי בעז"ה[19] לגשם קצת במעשה את אשר חשבתי מאז ע"ד[20] "ישיבה מרכזית לישוב החדש". ההכרח הגדול והתועלת הנשקפת מהוצאת ענין קדוש ונעלה זה מן הכח אל הפועל, - לא אוכל לבאר במעט דברים. אמנם המטרה והצורה הרוחנית של ישיבה כזאת היא רוממה ורחוקה הרבה מהצורה המעשית הקטנה והדלה, שהיא מוכרחת ללבוש

בראשית הויתה. אבל נשים מבטחנו באוזר ישראל בגבורה, שיצמיח לנו מזה צמח צדקה. בחורים אחדים הגונים, בכשרונות לא-רעים, לקחתי מירושלים, ואליהם מתלקטים אחדים מיפו, ואקוה שבהמשך הזמן יוסדו ב"ה סדרים ישרים וטובים, ובתוכם גם משאת נפשי לחנך תלמידי-חכמים, שיהיו ג"כ לומדים מופלגים בצדה הרוחני של תורת אמת, כאשר תדע משאת נפשי לזה מימי עלומי. ובאמת בגרעין זה, בהרחבתו ופיתוחו, עם קביעותו בצורה טובה הדורה בשכל טוב ורוח טהור, - כלולים הרבה צמחי ישע ופדות. העבודה הקשה בזה היא הצד המעשי, שהוא מתלכד עם עסקי כספים, שאינני מומחה לזה כלל, ומצד הרוחני - הכרח הסדר, המתנגד ג"כ לאופיי, שהנני אוהב להשפיע וליצוק על כל עולל בשוק ועל בחורים ברחובות, אם הי'[21] אפשר. מ"מ[22] אקוה, כי ע"י סיעת אוהבים ותומכים במפעל, אע"פ[23] שקשה לי למצא אנשים, שאוכל למסור להם הגות רוחי בעצם טהרו, מ"מ הלא באויר המלא צלצלי תקוה וקוי אור חיי רוממות הננו יושבים, ב"ה, אשר אקוה שתעמד לנו זכותא דא"י[24], לבסס בסיסים הגונים למפעל זה, שהוא אחד מיסודות הגיונותי המעשיים היותר עקריים.

החלותי להדפיס קובץ להלכות שביעית, בשם "שבת הארץ". הוא כמו שו"ע[25] מיוסד ע"פ[26] הרמב"ם[27] בהגהות רבות. אקוה לשלח לך כל גליון כשיבאו לידי איזה עקזמפלארים מהם. חשקתי להרחיבו בביאור ארוך ומבורר, אבל מנעוני כעת הטרדות, ואקוה לעטרו באיזה מבא וקו"א[28] בעה"י[29] כפי היכולת.

הנני מקצר וחותם בברכה ורב שלו'[30] לך ולכל אשר לך, כנה"ר[31] ונפש אחיך דבק באהנ"פ[32] בכל לו"נ[33],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. תחי' - תחיה
8. ומז"ט - ומזל טוב
9. לתוחומע"ט - לתורה ולחופה ולמעשים טובים
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. שי' - שיחיה
15. ע"י - על ידי
16. ב"ב - בני ביתו
17. ג"כ - גם כן
18. ומ"מ - ומכל מקום
19. בעז"ה - בעזרת השם
20. ע"ד - על דבר
21. הי' - היה

22. מ"מ - מכל מקום
23. אע"פ - אף על פי
24. דא"י - דארץ ישראל
25. שו"ע - שולחן ערוך
26. ע"פ - על פי
27. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
28. וקו"א - וקונטרס אחרון
29. בעה"י - בעזרת השם יתברך
30. שלו' - שלום
31. כנה"ר - כנפשו הרמה
32. באהנ"פ - באהבת נפש
33. לו"נ - לב ונפש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' סיון תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הרב מאיר ברלין

תודה על שדיבר על הישיבה. הם נמצאים בלחץ גדול, ואין אפשרות אפילו להחזיק את ההוצאה היומית בלי עזרה מיידית. אחיו, הרב דב בער הכהן קוק, שהיה רב באליסבטגרד ונמלט מרדיפות הבולשביקים, תלמיד חכם, דרשן ונואם, יוכל אולי לבוא לאמריקה לטובת הישיבה. הרב קוק מצטער על עיכוב התקציב לוועד הדתי, כי חוסר הפרנסה של בני התורה 'מקלקל את כל סדר טוב'.

עיקרי הדברים

- מצוקת הישיבה.
- אחיו הרב דב בער.
- עיכוב התקציב לוועד הדתי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלם ד' סיון תרפ"ה[2]

שלו'[3] וברכת הרגל. לכבוד ידידי החביב הרב המאוה"ג[4] לתורה ולתעודה, רב פעלים. וגדל הגיון, מו"ה[5] מאיר ברלין שליט"א[6]. אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

מחמד לבי. כת"ר[9] שליט"א. שמעתי. שדבר כבודו נכבדות, בדבר הישיבה ושאיפותיה, ישר חילו, לא ראיתי עדיין את מאמרו, למען דעת איך הדברים מתאימים אל שאיפותינו בפרטן. אבל ן בטוח אני, שהגיוני לבבו הטהורים, הולכים הם באותה מסילת הקודש, אשר שמנו לנו למטרה ביסודה של "הישיבה העולמית המרכזית לישראל בירושלים", שבכל יום ויום הננו יכולים יותר להעיד על ההכרח הגדול לעמדתה של היהדות בטהרתה מיד ולדורות בע"ה[10], ליצור לנו ישיבה אידאלית זו, אבל אהובי, התאמצו נא תמימי דעים. לתן לנו כח מעשי לנהל את הדבר הגדול הזה, עד אשר יציץ ויפרח. עד אשר יסתגל לכל אותם הדרישות גדולות הערך. שאנחנו חייבים לקשור אותן בו, והלא כל אלה קשורים הם באמצעיים חמריים שהם מוכרחים להיות גדולים ומוכשרין לסיפוקן של הדרישות, העומדות להוביל אל המגמה. ולעת עתה הננו עומדים בלחץ מאד, שלא די שנוטל ממנו את אפשריותה של ההתפתחות הכמותית והאיכותית בין מצד הכלכלה, בין מצד הבנין בין מצד הוספה של כחות הוראה ועיבודים שונים של התכניות בפועל, אלא שגם להחזיק את ההוצאה היומית אין אנו רואים שום אפשרות אם לא תבאו מיד לעזרתנו.

(חושבים אנחנו אולי שאחי, הרב הגאון דובער הכהן קוק שליט"א שהי'[11] אב"ד[12] ביליסבטגרד, בשנים האחרונות. ומפני הרדיפות הדתיות של הבולשיבים, נמלט מהם, ובא אלינו עם משפחתו, הוא, מלבד שהוא ת"ח[13] מובהק, ג"כ[14] איש באנשים, ודרשן ונואם הגון, חושבים אנו שאם רק נוכל להוציא אל הפועל את בואו לאמעריקא, לעיר קטרה זו של חיזוק מוסד קודש הכללי הזה, כתר"ה[15], וחלק חשוב מאהובינו המכירים את ישרה ואמתתה, קדושתה ותפארה של צפייתנו בדבר הישיבה המרכזית,

יתמכו בידו). באותו הכבוד ורוחב הדעת והמפעל הראויים למטרה עליונה וקדושה לשעתה, ולע"ל[16] זו, הנני מחכה על מכתבו של כת"ר המוקדם. ולא אמנע מלהודיע את צערי לידידי, בדבר מניעת המשלח של התקציב, לועד הדתי (ולחברי משה"ר[17]) שחוסר פרנסה, הניכר בכל עבר, של בני התורה, זהו התוכן היחידי ביותר המקלקל את כל סדר טוב, שהי' אולי אפשר לצאת אל הפועל בזמן היותר קרוב, בנוגע לע"ק[18] והשפעתה באי"י[19] וביהדות בכלל, ולד' הישועה.

הנני חותם בברכה ואה"ר[20], כנפשו היקרה והעדינה ונפש אוהבו הנאמן מוקירו ביפעת טהרת נפש, ומברכו מקודש סלה

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. בע"ה - בעזרת השם
11. שהי' - שהיה
12. אב"ד - אב בית דין
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. ג"כ - גם כן
15. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
16. ולע"ל - ולעתיד לבוא
17. משה"ר - משה רבנו
18. לע"ק - לעיר קודשנו
19. באי"י - בארץ ישראל
20. ואה"ר - ואהבה רבה